

УДК 330.342.24

ББК 65.422.5

Аранович Ю.В.

ІННОВАЦІЇ – ШЛЯХ РОЗВИТКУ УКРАЇНСЬКОГО ПІДПРИЄМНИЦТВА

Кременчуцький університет економіки,
інформаційних технологій і управління,
кафедра обліку і аудиту,
м. Кременчук,
e-mail: aranovych@mail.ru

Анотація. Сьогодні існують проблеми фінансування інноваційної діяльності. Стаття спрямована на аналіз державної участі в активізації інноваційної діяльності для розвитку українського підприємництва й економіки в цілому. Запропоновано в сучасних умовах економіки України для оцінки інвестицій в інновації, починаючи із стадії НІОКР, використовувати два різні методи для приведення грошових потоків, що повинно дозволити зменшити вплив чинників на показники ефективності інвестицій.

Ключові слова: інновації, інтелектуальна власність, держава, інвестиції, інноваційна система, комерціалізація.

Annotation. There are problems of financing of innovative activity in modern terms. The article is sent to the analysis of the state participating in activation of innovative activity for development of the Ukrainian enterprise and economy on the whole. It is offered in the modern terms of economy of Ukraine for the estimation of investments in an innovation, beginning from the stage, to use two different methods for bringing money streams over, which must allow to reduce influence of factors on the indexes of efficiency of investments.

Key words: innovations, intellectual property, state, investments, innovative system, commercialization.

Вступ. Існує різноманіття механізмів, за допомогою яких у розвинених країнах світу держава бере участь у створенні сприятливого інноваційного клімату й сприяє комерціалізації результатів дослідницької діяльності. В узагальненому вигляді вживані інструменти можна розділити на три великі групи. По-перше, це пряма фінансова участь держави у вигляді фінансування певних проєктів (приміром, участь у венчурному фінансуванні) або організацій (приміром, малих інноваційних фірм). По-друге, це підтримка зв'язків між державним і приватним сектором у науково-інноваційній сфері (державно-приватні партнерства). По-третє, це фінансування створення елементів виробничо-технологічної інфраструктури (технопарків, інкубаторів, офісів із просування технологій і т. п.).

Постановка завдання. Аналіз міжнародного досвіду показує, що ефективний процес комерціалізації технологій можливий у разі існування в країні цілісної і комплексної інноваційної системи, а державна участь в активізації інноваційної діяльності є ключовою.

У зарубіжній економічній науці є безліч робіт з дослідження різних аспектів інноваційних процесів. При цьому важливе теоретичне й методологічне значення мають роботи таких учених, як Й.Шумпетер [7] – засновник економічної теорії інновацій, Г.В.Жаворонкова [3], В.П.Антонюк [2], А.К.Шидловський. [6] та ін.

Результати. Для ринкової економіки характерні конкуренція самостійних фірм, зацікавлених у відновленні продукції, наявність ринку нововведень, що конкурують одні з одними [5]. Тому існує ринковий відбір нововведень, у якому беруть участь інноваційні менеджери. Інноваційні менеджери можуть діяти в різних організаційних структурах (академії наук, ВНЗ, наукові суспільства, дослідницькі організації, конструкторські бюро та ін.), виконуючи функції створення творчих колективів, пошуку й по-

ширення нововведень, формування портфеля замовлень на наукові дослідження й розробки. Вони керують науковими колективами, займаються координацією наукових досліджень і повинні мати якості традиційного менеджера й ученого дослідника, а також бути кваліфікованими економістами, здатними оцінити ефективність нововведень.

В Україні у 2004 р. була прийнята “Стратегія економічного і соціального розвитку України на 2004–2015 роки” [1], реалізуючи яку українські вчені приступили до вироблення концепції інноваційної моделі розвитку економіки. Але роль і місце національної інноваційної системи (НІС) у цій концепції не визначені, не конкретизована її структура, а аналізуються лише окремі сегменти, такі як формування інституційного устрою інноваційної економіки, технологічні пріоритети інноваційного розвитку виробничої сфери економіки, фінансування науково-технічної й інноваційної діяльності, розвиток інноваційного підприємництва, ринок об’єктів права промислової власності, державна політика в національній інноваційній системі.

За оцінкою українських експертів, сучасна криза НІС України виявилася не тільки в дефіциті фінансових ресурсів, але й у зниженні рівня платоспроможного попиту на науково-технічну продукцію з боку держави й підприємницького сектора, у погіршенні якісних характеристик наукових кадрів і матеріально-технічної бази досліджень, так що формування інноваційної системи нового типу тільки почалося [4].

З позиції держави можна виділити такі недоліки, як:

- відсутність адекватної системи вибору НДР, результати яких можуть бути комерціалізовані;
- відсутність юридичних прав на створені в результаті бюджетного фінансування НДР ОІВ;
- відсутність економічних прав на створені ОІВ, тобто участі в доході від комерціалізації ОІВ;
- “проїдання” грошей фінансованими організаціями науки. Виконання НДР у незакінченому вигляді без наявності комерційно значимого результату.

З позиції організацій науки – це:

- відсутність ефективного механізму введення ОІВ у господарський оборот;
- відсутність системи маркетингу й принципів визначення потреби ринку у створюваних ОІВ;
- незнання сильних і слабких сторін різних форм комерціалізації ОІВ.

З позиції користувачів (покупців) – це:

- відсутність фінансових можливостей вкладень у покупку ОІВ із тривалим строком окупності;
- низький ступінь правової захищеності набутих ОІВ;
- незнання сильних і слабких сторін різних форм придбання ОІВ;
- високий ступінь “залежності” від наукової організації при впровадженні ОІВ.

З позиції авторів ОІВ до недоліків можна віднести відсутність єдиної чіткої, “зрозумілої” системи заохочення за створення і комерціалізацію ОІВ. Таким чином, проблема полягає у двох складових: вибір існуючих ОІВ для наступного фінансування і доведення до стану, придатного до обороту на ринку ІВ, і вибір при фінансуванні нових проектів щодо створення інноваційної власності (ІВ). У підсумку ми маємо ситуацію, коли в державну власність повинні надходити паралельно результати виконаних НДР разом з результатами знову виконуваних НДР. Принципи подальшої роботи з ними аналогічні й повинні приводити до єдиного результату.

При визначенні ефективності інноваційних проектів рекомендується використовувати показники комерційної, бюджетної й загальноекономічної ефективності. При цьому хоч економічний чинник залишається головним критерієм ефективності, але він

не є достатнім, і тому в процесі розробки проекту необхідно оцінювати соціальні й екологічні наслідки інновацій.

Критерії, використовувані в аналізі діяльності комерціалізації, можна розділити на дві групи залежно від того, ураховується чи ні часовий параметр:

- 1) засновані на дисконтованих оцінках;
- 2) засновані на облікових оцінках.

Після проведених досліджень ми пропонуємо в сучасних умовах економіки України для оцінки інвестицій в інновації, починаючи із стадії НІОКР, використовувати два різні методи для приведення грошових потоків, що повинно дозволити понизити вплив чинників на показники ефективності інвестицій.

Методики оцінки ефективності, що діють, припускають приведення різночасних доходів і витрат у порівняльний вигляд за допомогою дисконтування до початкового року вкладень у НТП. Цей підхід має ряд переваг. Зокрема, він дозволяє мінімізувати помилки при приведенні в порівняльний вигляд показників першого року вкладень. Але пропонований нами підхід – приведення здійснених раніше вкладень до моменту ухвалення рішення про фінансування інноваційного проекту, починаючи з вкладень у ДКР за формулою складного відсотка (компаундує), і приведення дисконтуванням прогнозованих грошових потоків – дозволяє отримувати дані щодо його економічної ефективності наростаючим підсумком, тобто на кожен рік життєвого циклу.

Висновки. Разом з тим стандартний набір виняткових прав на різних етапах життєвого циклу інноваційного продукту може використовуватися в різних комбінаціях. Вибір між патентом і ноу-хау можна зробити, лише ретельно проаналізувавши сферу технічної винятковості винаходу, стан ринку та свої власні можливості. Справедливо вважаючи, що “самостійна” ліквідність технології на українському ринку невисока, пропонуємо схему трансферу, побудовану на ідеї з’єднання чотирьох ресурсів: технології, виробництва, фінансів, менеджменту (рис. 1). Університет як власник патенту може виступати в цій схемі постачальником одного з найважливіших ресурсів – науково-технічної продукції, а своєрідним каталізатором процесу інтеграції є Інноваційне агентство, Центр трансферу технологій або Венчурний фонд.

Досвід зарубіжних університетів свідчить про доцільність для власників ОІВ активного використання в ланцюжку їх комерціалізації фірм, що спеціалізуються у сфері трансферу технологій. Разом з тим для успішної діяльності в цій сфері ВНЗ повинен мати у своєму розпорядженні власний компетентний структурний підрозділ для проведення первинних робіт з виявлення, оцінки можливості комерціалізації і закріплення прав організації на результати науково-технічних розробок.

Механізм має формувати функціональне забезпечення підприємницьких структур у його прив’язці до стадій їх життєвого циклу. Під функціональним забезпеченням ми розуміємо інноваційне, інвестиційне й фінансове забезпечення. Інноваційне забезпечення повинно сприяти зародженню й ефективному пошуку нововведення. Має бути наявності відповідний механізм, що дозволяє прискорити процес генерування нововведень. Далі слід створити умови вкладення засобів (інвестування) з метою комерціалізації нововведень, їх упровадження у виробництво.

Природно, що виконання завдань створення інноваційних рішень й інвестування неможливо здійснити без відповідних джерел фінансування. З іншого боку, не вимагає особливих пояснень той факт, що механізми функціонального забезпечення будуть різними залежно від того, на якій стадії розвитку знаходиться та або інша підприємницька структура. Необхідно пов’язати елементи функціонального забезпечення із стадіями розвитку підприємницьких структур.

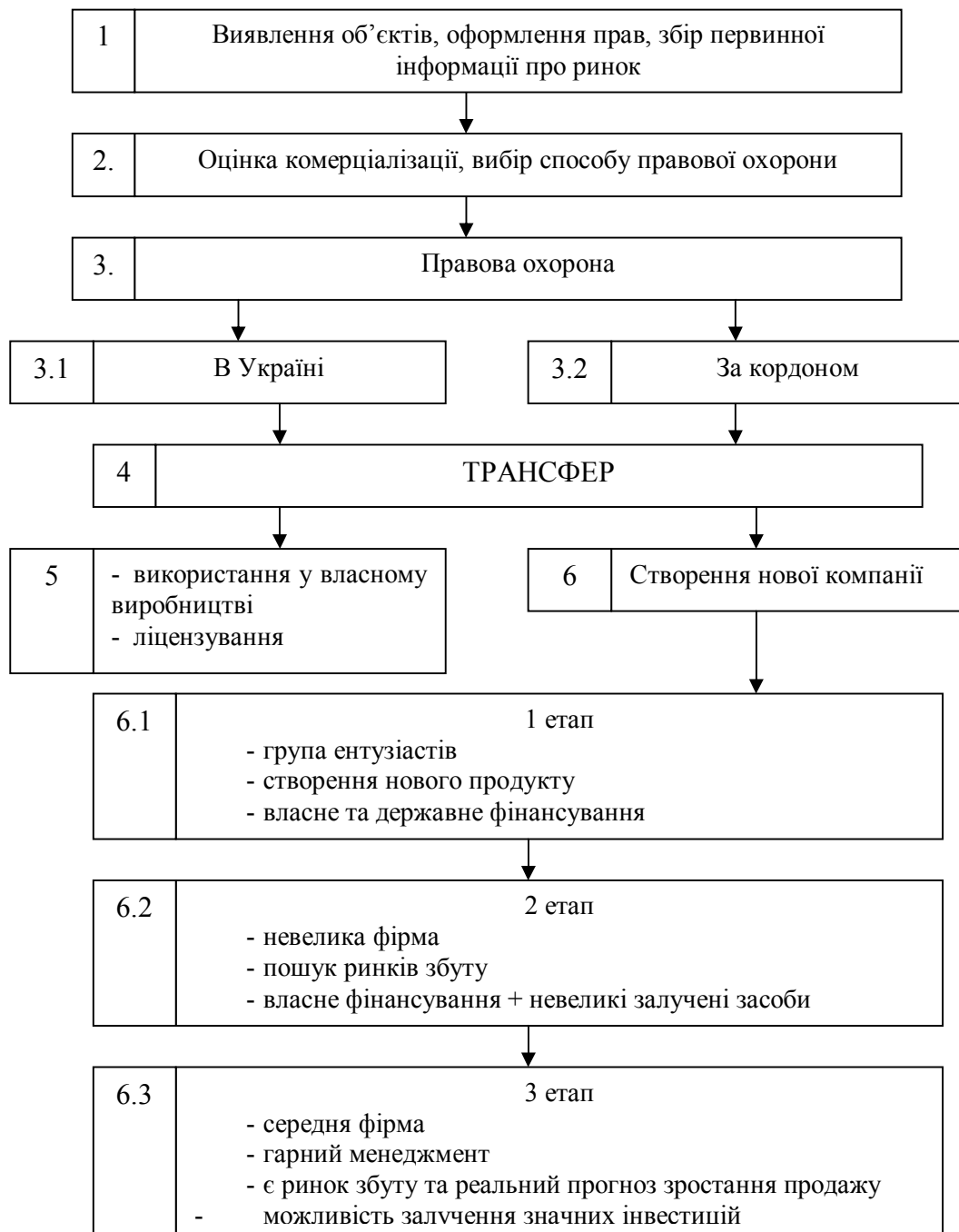

Рис. 1. Послідовність комерціалізації охороноздатної НТП

1. Указ Президента України № 493/2004 «Про Стратегію економічного та соціального розвитку України «Шляхом європейської інтеграції»» на 2004–2015 роки // Офіційний вісник України. – 2004.
2. Активізація інноваційної діяльності: організаційно-правове та соціально-економічне забезпечення : монографія / [О. І. Амоша, В. П. Антонюк, А. І. Землянік та ін.] / НАН України, Ін-т економіки пром. – Донецьк, 2007. – 328 с. – ISBN 978-966-02-4246-3.
3. Жаворонкова Г. В. Система знань як складова інтелектуального капіталу інноваційних підприємств / Г. В. Жаворонкова // Вісник Хмельницького нац. ун-ту. Економічні Науки. – 2005. – Ч. 2. – Т. 3, № 6. – С. 34–39.
4. Корпоративне управління в Україні : стратегії, інновації, інвестиції / [Борисик І. О., Чигасова Н. М., Григор'єв Г. С. та ін.] ; за ред. В. І. Щелкунова, Г. В. Жаворонкової. – К. : Наукова думка, 2008. – 415 с.
5. Україна у вимірі економіки знань / за ред. В. М. Гейця. – К. : Основа, 2006. – 592 с.

6. Шидловський А. К. Досвід та проблеми винахідництва і підтримки творчої діяльності в науці / А. К. Шидловський // Інтелектуальний капітал. – 2010. – № 3. – С. 5–8.
7. Шумпетер И. Теории экономического развития. (Исследование предпринимательской прибыли капитала, кредита, процента и цикла конъюнктуры) [Текст] / И. Шумпетер ; пер. с нем. ; [под общ. ред. А. Г. Милейковского]. – М. : Прогресс, 1982. – 455 с.

Рецензенти:

Бужин О.А. – доктор економічних наук, професор, завідувач кафедри менеджменту організацій Кременчуцького університету економіки, інформаційних технологій і управління;

Валентієва О.В. – кандидат економічних наук, доцент, професор кафедри обліку і аудиту Кременчуцького університету економіки, інформаційних технологій і управління.